

УДК 340.11+340.132

Хірсін А. В. – доктор юридичних наук, адвокат
Київської міської колеґії адвокатів, м. Київ

МЕТОДОЛОГІЯ ІНТЕГРАЦІЇ ОСНОВНИХ МОДЕЛЕЙ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРАВОВОЇ НОРМАТИВНОСТІ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМА

Зазначено, що наявні теоретико-наукові концептуалізації вирішення питання про правову нормативність є недостатніми. Доведено відсутність у науковому середовищі одностайності поглядів щодо співвіднесення «суцього» та «належного» в контексті обґрунтування права. Презентовано авторське бачення інтегративного підходу до вирішення методологічних суперечностей між онтологічними та деонтологічними моделями обґрунтування права.

Ключові слова: філософія права, методологія права, правова нормативність, способи обґрунтування права.

У сучасній українській філософії права не втрачають гостроти одвічні дискусії щодо методології правового пізнання, зокрема між прихильниками різних типів праворозуміння, способів обґрунтування права, методологічних підходів [1–3]. Водночас науковці роблять нові спроби їх інтеграції [4–7]. З огляду на це, під час дослідження основних способів тлумачення правової нормативності виникає низка методологічних проблем. Однією з фундаментальних серед них постає проблема узгодження фактичних умов здійснення правовідносин з нормативно вираженою «належністю» поведінки соціального суб'єкта.

Так, можна стверджувати, що вже в субстанційних основах правових явищ наявна так звана подвійна природа, своєрідний «сутнісний дуалізм», яскравим виявом якого є, на думку Р. Алексі, необхідне поєднання в праві «як реального, або ж фактичного, так і ідеального, або критичного, вимірів». У визначенні права фактичний вимір представлений елементами офіційного походження та соціальної ефективності, тоді як ідеальний вимір виявляється в компоненті моральної правильності [8, с. 257]. Таким чином, не лише соціальні факти можуть розглядатися як

підстави для аргументації того, що саме варто вважати правом, а й певні інтегральні уявлення про бажані організаційні моделі суспільних відносин.

Метою пропонованої увазі статті є окреслення авторського бачення способів вирішення найбільш вагомих суперечностей у протистоянні методологічних стратегій щодо проблеми обґрунтування нормативності правових настанов та інститутів.

Різноманітні аспекти означеної проблематики розглядали у своїх працях сучасні дослідники, серед яких Р. Алексі, В. Бачинін, Е. Булигін, Ю. Габермас, О. Гьоффе, Р. Дворкін, О. Костенко, М. Костицький, О. Бандура, С. Максимов, В. Невідомий, О. Павлишин, І. Тімуш та ін. Водночас з-поміж теоретико-наукових концептуалізацій вирішення цих питань досі не досягнуто згоди щодо співвіднесення «суцього» та «належного» в контексті обґрунтування права. Унаслідок цього методологічні підходи до такого обґрунтування різняться залежно від визнання первинності онтологічних чи деонтологічних його аспектів.

Ключовою ознакою онтологічних легітимацийних моделей є ідея «буттєвої укоріненості» права. Адже правова нормативність не виникає «з нічого», «сама по собі» (на кшталт спінозівської «*causa sui*»). Вона бере початок з інтерактивного контексту безпосередніх людських відносин, у межах яких виникають ситуації зіткнення суб'єктивних інтересів та потреб. «Конкретна життєва ситуація, яку розв'язує право, є його онтологічним підґрунтям. Без того простору відносин, що потребують правового впорядкування, будь-яке право є правилами "Утопії" Т. Мора, які співвідносилися не з правопорядком, а з вигаданим ідеальним світом. Однак право ніколи не існує як чиста ідея, сутність, що немовби "ширяє" у якомусь просторі. Онтологічно ідея права завжди пов'язана з існуванням у світі, де на основі права створюється правопорядок. Розглядати буття права, не враховуючи його зв'язки з цим правопорядком, досить утопічно. Саме тому осягнення існування права можливе лише за умови одночасного врахування умов його буття у світі» [9, с. 25].

Попри те, що нормативний зміст права має деонтологічний характер (тобто належить до сфери бажаного) і через те не повинен оцінюватися в суто онтологічних поняттях (на кшталт істинності та хибності), що пов'язують його з наявною дійсністю, самі критеріальні виміри належності та бажаності «не можуть

бути абсолютно безвідносними до організаційних моментів... наявного та потенційно можливого буття» [6]. Окрім цього, уявлення про такі виміри «генеруються в результаті певних колізій і конфліктів, що виникають у фактичній реальності», стаючи «гіпотетичними моделями та засобами вирішення цих буттєвих суперечностей». Натомість якщо ці уявлення претендують не лише на певний абстрактно-ідеальний символізм, а й на конкретну дієвість у ролі засобів нейтралізації реальних (наявних і можливих) конфліктів, то вони не можуть «відгородитися» від природно-суспільної буттєвості [5, с. 56]. Таким чином, онтологічний аспект досліджень у царині методології обґрунтування права «передбачає кореляцію двох площин: з одного боку, такі дослідження мають на меті виявлення буттєвих факторів, що зумовлюють формування відповідних правових смислів та ідей, а з іншого – вони призначені для окреслення діапазону онтологічних умов реалізації останніх» [3, с. 44], оскільки нормативні орієнтири права не є самоцільними, будучи спрямованими на унормування дійсного людського буття, що функціонує й еволюціонує за власними об'єктивними принципами й динамічними механізмами.

Якщо в межах кантівської традиції, яка передбачає прагнення до побудови чистої теорії права, заперечують будь-який зв'язок правової нормативності з онтологією зовнішнього (відносно неї) світу (оскільки право є продуктом конструювання людиною власної деонтологічної системи смислових цінностей і норм, не притаманних об'єктивно-природним формам організації), то в сучасних дослідженнях онтологічних підвалів права, на базі яких воно має обґрунтовуватися, нерідко науковці дотримуються ідеї редукції «належного» до «сущого». Наведену ідею мотивує аргумент, згідно з яким будь-які людські уявлення (наприклад, про бажану реальність) є презентаціями реальності.

З огляду на це, відмінність, яка призводить до демаркації онтологічного та деонтологічного світів, полягає в тому, що перший є дійсним, актуальним буттям, а другий – можливим, потенційним буттям. Якщо зміст правової норми не корелює з «онтологією можливого», то він не може претендувати і на причетність до сфери «деонтології належного». На думку італійського теоретика права Е. Паттаро, «немає сенсу розмірковувати про реальність Належного, принципово відмінну від реальності Буття... Загалом люди осмислюють Належне

передусім як об'єктивну реальність, хоча й нечітко розуміючи її та все ж вірячи у її існування» [10]. Було б досить дивним формулювання таких суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, які принципово не можуть бути здійснені в об'єктивному світі, зокрема в системі дійсних правовідносин.

Проте, попри очевидність вимог щодо узгодження правової нормативності з умовами її реалізації, цей критерій жодним чином не можна визнати достатньою підставою для її обґрунтованості, адже навряд чи будь-яку норму, реалізовану в наявному бутті, можна автоматично вважати легітимною. Процес «легітимації передбачає обґрунтування, виправдання й визнання права як цінності» [2, с. 161], тобто встановлення мотивів його зобов'язуючої сили та значущості для гармонізації відносин у системі «людина – суспільство – держава», а не лише узгодження з об'єктивною необхідністю законів світобудови. Звісно, цю обставину не можна інтерпретувати як аргумент для категоричного розмежування суцього та належного світів. Так, Б. О. Кістяківський зауважував, що «насправді буття однаково притаманне як явищам, пояснюваним за допомогою категорії необхідності, так і явищам, які визначають категорією належного. Те, що Г. Кельзен зараховує правові явища до належного, мислимого у встановленому ним специфічному розумінні, то вже силою цієї висхідної точки зору вся його побудова постає формально-логічною конструкцією, яка жодним чином не пов'язана з буттям і реальністю права. Однак у цій відстороненості від буття й реальності Г. Кельзен і вбачає сутність юриспруденції та юридичного методу». Насправді ж «однобічна нормативно-логічна побудова... непридатна навіть вузькій сфері юридичної догматики» [10].

З огляду на те, що право є підсистемою більш широких буттєвих контекстів (суспільство та природа), зміст правотворення, вочевидь, не може бути абсолютно «поза межним» відносно організаційно-функціональних особливостей свого зовнішньо-онтологічного середовища. Нині право переважно інтерпретують як особливу форму реальності, динаміка якої виявляється в системі цілісності світобуття і, окрім власних принципових підвалин, підпорядковується також загальним нелінійним законам самоорганізації складних системних утворень, які описують термінами синергетичної концепції. На думку В. Бачиніна, «право як самоорганізована система здатне саме себе будувати й

структурувати. Суб'єкти правотворчості мають ураховувати тенденції його саморозвитку, щоб діяти в такт із ними і породжувати резонансні ефекти. Точно розраховані резонансні впливи на систему забезпечать результативність, дадуть їй змогу продемонструвати весь спектр прихованих раніше форм і можливостей. Принципи синергетики передбачають у межах правотворчої діяльності виведення правової системи на власні лінії розвитку, що відповідають її природі та характерові соціуму, у якому вона існує» [11, с. 521–522].

Однак варто визнати, що синергетична методологія є релевантною лише стосовно тих випадків, де відсутня суб'єктивно-ціннісна мотивація в динаміці взаємодії та поведінки елементів системи або коли такою мотивацією можна знехтувати заради досягнення взаємокомпенсаторного ефекту під час зіткнення її векторів. Якщо йдеться про методологію обґрунтування права, то в її межах навряд чи була б виправданою нейтральність відносно культурно зумовлених ціннісних установок суспільства, де формується правосвідомість індивідів. Також ці установки не можна зводити до ролі випадкових атракторів упорядкування суспільних відносин (на кшталт суто природних його чинників, що є логічно рівнозначними у своїй об'єктивності та індиферентності щодо людських уявлень про належне). Адже під час обґрунтування певного права доводиться вибудовувати аргументацію з урахуванням ціннісних преференцій, що впливають зі сформованої в соціумі аксіологічної ієрархії. Тобто в цьому контексті нас цікавить не просто значущість певних моделей поведінки, а й критерії градування цієї значущості та встановлення пріоритетності одних ціннісних мірил права перед іншими. Водночас слід констатувати, що інтерпретована як суто синергетичний процес суспільна самоорганізація є абсолютно байдужою до людських цінностей, оскільки вона зосереджена лише на принципах утворення порядку, безвідносно до того, на яких ціннісно-нормативних засадах він виникає. Зміст соціальних і правових норм у такому разі розглядають лише в межах їх окреслених функцій як інструментів упорядкування [4, с. 429].

Під час аналізу сучасних онтологічних підходів до побудови легітимізаційних стратегій правотворення серед останніх можна виявити тенденцію, що полягає в їхній домінуючій схильності до так званої натуралізації права. Причому методологічною

основою обґрунтування правової нормативності постає принцип природної детермінованості її змісту, його узгодженості з організаційними принципами природи як єдиного та цілісного утворення, оскільки правові закони «є не менш природними, ніж фізичні й біологічні, а більш природними, адже вони є вищою формою розвитку природи... Право є витвором не лише людей, а й природи... У творенні права природа відіграє особливу роль – створює закони, які ми називаємо законами природи. Роль людей полягає в тому, що вони надають законам природи соціальної форми, яку ми визначаємо як законодавство... Якщо право тлумачити як природне за змістом і соціальне за формою, то критерієм істини в правознавстві має бути природа, а не соціальна практика, оскільки остання постає лише способом пристосування людей до природи, її законів...» [12, с. 73–74].

Попри те, що наведений методологічний підхід має позитивний контекст, який полягає в його прагненні об'єктивізувати юридичну науку, зробити її «здатною пізнавати те, що стоїть “по той бік” волі людей» [12, с. 75], він постає доволі суперечливим. Передусім соціальна практика генерується й еволюціонує не як «спосіб пристосування людей до природи», а як спосіб «олюднення природи» з метою надання їй форм відповідності людським цілям, потребам і ціннісним ідеалам. Метою права, згідно з якою воно має обґрунтовуватися, є не повернення людини до лона природи, де діє «верховенство сили», а привнесення в природно-суспільне буття саме людського, гуманістичного начала. У цьому контексті не варто ігнорувати те, що «суспільна реальність вирізняється на тлі суто природного буття саме завдяки поетапному становленню “нетотожності” між ними, а отже, специфічних організаційних принципів існування та функціонування соціальних систем (інакше вони навряд чи були б здатними диференціюватись і самоідентифікуватись у межах природної метасистеми). Таким чином, співвідношення між ними не є взаємооднозначним, через що також нездійсненним постає завдання щодо встановлення між ними певних визначених легітимаційних відповідностей» [5, с. 32–33].

З позиції розглядуваної концепції навряд чи вдасться знайти відповідь на запитання про те, якими саме законами природи можна обґрунтувати такі права людини, як право на свободу та особисту недоторканність (адже свобода є винятковою

субстанцією людського духу, а природа – цариною необхідності), на участь у громадсько-політичному житті суспільства, власності, право на освіту тощо. Те саме стосується і юридичних обов'язків, оскільки закони природи є деонтологічно безвідносними: вони, маючи об'єктивно-необхідний характер, нікого ні до чого не зобов'язують, а тому з них не можуть логічно випливати будь-які інші обов'язки. Наприклад, механізм дії закону гравітації базується не на вимогах до взаємодії фізичних тіл, а на обов'язковому каузальному зв'язку між такими параметрами, як маса, дистанція та заряд. Тобто жодну правову вимогу не можна виправдовувати законами, дія яких не залежить від дотримання чи ігнорування цієї вимоги, адже є абсолютно нейтральною щодо неї. Природні закони здатні лише спростувати деонтологічний зміст правових норм, якщо він суперечить цим законам і, таким чином, не може бути нереалізованим чи взагалі є абсурдним, однак вони не здатні обґрунтовувати такі норми. Аналогічно в науковому пізнанні одиничні факти можуть стати підставою для відхилення загальної теорії в разі їх несумісності з останньою, проте за умови їхньої доречності в контексті теорії ми ще не можемо вважати її доведеною. Отже, так само, як загальне не редукується до часткового, деонтологічне не можна цілком звести до онтології.

Природність навряд чи доречно прирівнювати до справедливості, визначаючи її як «відповідність виявів волі людей законам природи» [12, с. 77]. Наприклад, якщо вбивця узгоджує траєкторію польоту кулі чи ефект дії отрути із законами природи, або ж ґвалтівник обґрунтовує свої дії природністю власного потягу, то ці аргументації не кваліфікуватимуть як підстави для визнання справедливого характеру таких дій. Попри певну протиприродність деяких прав (право на здійснення абортів, одностатевий шлюб, евтаназію, трансплантацію тілесних органів тощо), у сучасному світі вони все ж отримують легітимацію в інших площинах людського буття, що сягають за межі суто природних його засад.

Зазначені суперечності онтологічних підходів є одним із суттєвих чинників стимулювання альтернативних методологічних розробок у сфері досліджень легітимаційної проблематики, основна ідея яких полягає в радикальному розмежуванні онтології фактів та деонтології норм. Своєрідне очищення правової теорії від моральних, метафізичних, натуралістичних і

соціально-онтологічних нашарувань здійснив ще Г. Кельзен, наполягаючи на тому, що «зміст нормативного обов'язку має ціннісний характер і слугує противагою реальності фактичних людських вчинків, оцінюваних як правові чи неправові» [13, с. 52]. На відміну від реальності дійсного буття, реальність права асоціюється з ідеально-ціннісною сферою життя суспільства. Так само, як «математика – це ідеальна реальність відношень між речами, право є ідеальною реальністю відносин між людьми» [2, с. 155]. Отже, «світ права – це світ, який має метасоціальний характер, він не може бути редукований до суспільних інтересів сторін, які беруть участь у правовідносинах. Як особливий вимір світу людини він побудований за законами, які відрізняються від законів емпіричного світу. Його структурними елементами постають не факти, а смисли та значення. Це пов'язано з деонтологічною логікою, саме тому пізнавальні засоби мають бути особливими, відрізнятися від тих, які застосовують у процесі пізнання емпіричного світу, оскільки вони поєднують пізнавальні й оцінні моменти» [2, с. 154].

Означені обставини сприяли інтегруванню методології обґрунтування права в межах деонтологічно-ціннісних підходів. У дослідженнях із правової онтології ціннісний простір здебільшого інтерпретують як органічний компонент системи суспільного буття, оскільки «як природно-біологічні схильності людини, так і комунікативні механізми її входження до царини суспільних відносин та асиміляції нею правової нормативності свого соціального буття завжди опосередковуються певними «аксіологічними матрицями», що визначають ступінь значущості кожної з таких схильностей для самого індивіда та його суспільного оточення». Окрім цього, «він є найбільш наближеним до свідомості суб'єкта, перебуваючи ніби «на поверхні», а не в глибинах буття, завершує піраміду онтологічної ієрархії» [7, с. 127].

Таким чином, вирішуючи питання, які виникають у процесі правотворчої діяльності щодо легітимності юридичних норм, не варто дотримуватись ідеї жорсткої делімітації онтологічних і деонтологічних аспектів цієї проблематики. Потрібно враховувати, що «динаміку утворення та функціонування нормативних орієнтирів зумовлюють передусім ціннісні установки суб'єкта як основного агента генерування й реалізації права. Так, система інтегральної правової онтології має увінчуватися аксіологічним пластом

людського буття, де концентруються ціннісні атрактори динаміки феноменів права» [3, с. 107].

Такі кроки до інтеграції онтологічних та деонтологічних моделей обґрунтування права зумовлені тим, що його сутнісні основи не вдається однозначно окреслити ні фактично-буттєвими, ні суто нормативними межами. На думку А. Кауфмана, це пов'язано з тим, що право виявляє себе як своєрідний еднальний канал, крізь який відбувається «взаємоузгодження між суцим і належним» [13, с. 112]. Адже відношення між правом та суспільним буттям складається не так, що певні апіорні ідеї першого стають зовнішнім джерелом порядку відносно другого, або ж навпаки – логічно похідними та лінійно детермінованими ним (як засоби авторегуляції соціально-онтологічних систем). Згадане відношення завжди є двостороннім: «реалізація ідей (соціальних, політичних, правових тощо) на практиці – це не однобічний та автоматичний процес перетворення чи створення дійсності згідно з певними ідеями, а одночасне їх трансформування відповідно до об'єктивної логіки практичних дій і реалій дійсності» [14, с. 325].

Правові ідеї формуються на ґрунті відчуття й осмислення недосконалості буття, його організаційної неправильності, невідповідності суб'єктивним очікуванням. Однак дійсна реальність не містить ознак того, яким має бути правильний світ. Тому людський розум, отримавши емоційний поштовх від дійсності, яка певним чином його не влаштовує, вдається до конструювання гіпотетично-смыслові реальності ідей щодо такого світу. Цей ідейно-правовий простір виокремлюють у відносно автономну сферу, що здатна самостійно функціонувати й розвиватись [15].

Сутнісне призначення права полягає в тому, щоб бути дієвим регулятором суспільства, де онтологічно-ідейним основам правової нормативності постійно доводиться стикатися з об'єктивністю буттєвих умов, які піддають унормуванню. У результаті такої перманентної взаємодії та обопільної апробації право та суспільство коеволюціонують у напрямі нівелювання дисбалансів у міжособистісних відносинах, зменшення соціальної конфліктності, розширення суб'єктивної свободи в контексті особистісної й суспільної самореалізації людини. Адже, якщо юридичний закон не сприяє взаємоузгодженню інтересів індивіда, суспільства та держави,

економічному й культурному розвитку, загальному підвищенню рівня життя населення тощо, то такий закон навряд чи можна обґрунтовано вважати правовим.

У процесі розроблення й аналізу методологічних підходів до формулювання та обґрунтування правової нормативності доцільно засновувати такі дослідження на інтегративних парадигмах, що уможливають уникнення «поляризації» онтологічних і деонтологічних аспектів цього обґрунтування і, відповідно, логічних суперечностей, спричинених абсолютизуванням будь-якого з цих аспектів. Найбільш конструктивним шляхом у зазначеному напрямі є побудова легітимаційних моделей, що базуються на концептуальних картинах правової реальності, які охоплюють не лише форми матеріалізованого буття права, а й безпосередньо способи та процеси його осмислення та ідейно-ціннісної репрезентації. Однак становлення корелятивних зв'язків між правом і буттям передбачає не штучне підлаштування норм під наявну реальність (у такому разі правове регулювання просто втрачатиме будь-який свій сенс), а нормативне забезпечення способів «зниження напруги», що виникає в суспільстві через віддалення дійсного стану суспільних відносин від сформованих уявлень про належне їх упорядкування.

Аргументація щодо визнання правового характеру певної норми чи інституту не може зводитись до посилання на нормативність чинного законодавства, оскільки стосовно будь-якої зі складових останнього може бути поставлено питання щодо її власної легітимаційної обґрунтованості. У ролі базових критеріальних вимірів під час вирішення таких питань доцільно розглядати ступінь сприяння юридичного закону досягненню загальної рівноваги, злагоди й добробуту в суспільстві, а також рівень забезпечуваних цим законом можливостей соціалізації індивіда, його вільного самовизначення та доступу до соціальних цінностей і благ. Причому міра виправданості законодавства пропорційна тому, наскільки воно здатне стимулювати поєднання підвищення рівня зазначених показників якості життя зі збільшенням охоплюваної такими змінами частини населення соціуму, відносини в якому регулює це законодавство.

Таким чином, з огляду на динамічний характер правової реальності, неможливо повноцінно «вписати» в статичну юридичних норм, їхній зміст має передбачати певний диспозитивний діапазон суспільної самоорганізації, зокрема

правотворчої. Розроблення й обґрунтування правової нормативності на основі сформульованих висновків сприятиме її узгодженню як з деонтологією інтерактивно сформованих людських уявлень про належне, так і з онтологією динаміки правового буття, що визначає спрямованість сучасного філософсько-правового дискурсу [1–9] та виражається в ціннісних характеристиках правової реальності. Цей та інші теоретично обґрунтовані підходи визначають місце правознавства в системі наукового знання [16] та мають бути враховані з метою вдосконалення юридичної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костицький М. В. Філософські та психологічні проблеми юриспруденції : вибр. наук. пр. / М. В. Костицький. – Чернівці : Рута, 2008. – Кн. 1. – 560 с.
2. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления / С. И. Максимов. – Харьков : Право, 2002. – 328 с.
3. Цимбалюк М. М. Онтологія правосвідомості: теорія та реальність / М. М. Цимбалюк. – Київ : Атіка, 2008. – 288 с.
4. Бевзенко Л. Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций / Л. Д. Бевзенко. – Киев : Наук. думка, 2002. – 435 с.
5. Невідомий В. І. Самоорганізація правової реальності та легітимність Основного Закону / В. І. Невідомий. – Київ : Нац. торг.-економ. ун-т, 2011. – 376 с.
6. Павлишин О. В. Методологічне значення семіотики права та її місце в структурі правового пізнання / О. В. Павлишин // *Право України*. – 2014. – № 4. – С. 160–165.
7. Тімуш І. С. Інтегральний погляд на право / І. С. Тімуш. – Київ : Атіка, 2009. – 284 с.
8. Alexy R. The Dual Nature of Law / R. Alexy // *IVR 24th World Congress «Global Harmony and Rule of Law» (Beijing, China, September 15–20, 2009) / Papers. Plenary Session. – Beijing, 2009. – P. 257–274.*
9. Стовба О. В. Буття права у правовій ситуації як онтологічна засада верховенства права / О. В. Стовба // *Проблеми філософії права*. – 2005. – № 1–2. – С. 24–31.

10. Kelsen H. The State and Natural Law. The Idea of Natural Law / H. Kelsen // *Ukrainian Law Review*. – 2003. – No. 7 (12). – P. 48–63.

11. Бачинин В. А. Философия права и преступления / Б. А. Бачинин. – Харьков : Фолио, 1999. – 607 с.

12. Костенко О. М. Основне питання правознавства з позиції соціального натуралізму / О. М. Костенко // *Проблеми філософії права*. – 2003. – Т. 1. – С. 72–78.

13. Kaufmann A. *Rechtsphilosophie* / A. Kaufmann. – 2. Aufl. – München, 1997. – 423 p.

14. Нерсесянц В. С. Философия права / В. С. Нерсесянц. – М. : Инфра-Норма, 2005. – 656 с.

15. Павлишин О. В. Взаємозв'язок між знаковими елементами ідеї права в контексті семіотико-правового аналізу / О. В. Павлишин // *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. – 2016. – № 4 (101). – С. 132–142.

16. Бандура О. О. Правознавство у системі наукового знання: аксіологічно-гносеологічний підхід : монографія / О. О. Бандура. – Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 272 с.

REFERENCES

1. Kostytskyi, M.V. (2008). *Filosofski ta psykhologichni problemy yurysprudentsii [Philosophical and psychological problems of jurisprudence]*. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].

2. Maksimov, S.I. (2002). *Pravovaia realnost: opyt filosofskogo osmysleniia [Legal reality: the experience of philosophical reflection]*. Kharkov: Pravo [in Russian].

3. Tsymbaliuk, M.M. (2008). *Ontolohiia pravosvidomosti: teoriia ta realnist [Ontology of justice: theory and reality]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].

4. Bevzenko, L.D. (2002). *Socialnaia samoorganizaciia. Sinergeticheskaia paradigma: vozmojnosti socialnoi interpretacii [Social self-organization. Synergetic paradigm: the possibilities of social interpretations]*. Kiev: Nauk. Dumka [in Russian].

5. Nevidomii, V.I. (2011). *Samoorganizatsiia pravovoi realnosti ta lehitymnist Osnovnoho Zakonu [Self-organization of legal reality and legitimacy of the Basic Law]*. Kyiv: Nats. torh.-ekonom. un-t [in Ukrainian].

6. Pavlyshyn, O.V. (2014). *Metodolohichne znachennia semiotyky prava ta ii miste v strukturі pravovoho piznannia [The methodological significance of semiotics of law and its place in the structure of legal knowledge]*. *Pravo Ukrainy, The law of Ukraine*, 4, 160-165 [in Ukrainian].

7. Timush, I.S. (2009). *Intehralnyi pohliad na pravo [An integral view of the right]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].

8. Alexy, R. (2009). *The Dual Nature of Law. IVR 24th World Congress Global Harmony and Rule of Law (September 15-20, 2009, Beijing, China)*. Papers. Plenary Session. Beijing.

9. Stovba, O.V. (2005). Buttia prava v pravovii sytuatsii yak ontolohichna zasada verkhovenstva prava [The existence of law in the legal situation as an ontological basis of the rule of law]. *Problemy filosofii prava, Problems of the philosophy of law*, 1-2, 24-31 [in Ukrainian].

10. Kelsen, H. (2003). The State and Natural Law. The Idea of Natural Law. *Ukrainian Law Review*.

11. Bachinin, V.A. (1999). *Filosofia prava i prestupleniia [Philosophy of law and crime]*. Kharkiv: Folio [in Russian].

12. Kostenko, O.M. (2003). Osnovna problema pravoznavstva z pozytsii sotsialnogo naturalizmu [The basic question of law in the position of social naturalism]. *Problemy filosofii prava, Problems of the philosophy of law*, 1, 72-78 [in Ukrainian].

13. Kaufmann, A. (1997). *Rechtsphilosophie*. 2. Aufl. Mynchen.

14. Nersesianc, V.S. (2005). *Filosofia prava [Philosophy of Law]*. Moscow: Infra-Norma [in Russian].

15. Pavlyshyn, O.V. (2016). Vzaiemozviazok mizh znakovymy elementamy idei prava v konteksti semiotyko-pravovoho analizu [The relationship between the sign elements of the idea of law in the context of semiotic-legal analysis]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 4(101), 132-142 [in Ukrainian].

16. Bandura, O.O. (2010). *Pravoznavstvo v systemi naukovoho znannia: aksiolohichno-hnoseolohichni pidkhid [Jurisprudence in the system of scientific knowledge: axiological and epistemological approach]*. Kyiv: Kyiv. nats. un-t vnutr. Sprav [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 14.09.2017

Hirsin A. – Doctor of Law, Lawyer of the Kyiv City Bar Association, Kyiv, Ukraine

Methodology of Integration of Basic Models of Justification of Legal Normativity as a Philosophical and Legal Problem

The work aims to show, that existing theoretical and scientific conceptualizations of solving the question of legal normative are insufficient. In particular, regarding the correlation between «existing» and «proper» in terms of justification of law, no agreement has been reached by that time. As a consequence, the methodological approaches to such a justification diverge, depending on the recognition of the primacy of ontological or deontological aspects of it.

This paper explores the two ways of justification of law. The author believes that first of all in the development and analysis of methodological approaches to the formulation and justification of

legal normativity, it is reasonable to base such studies on integrative paradigms that make it possible to avoid the «polarization» of the ontological and deontological aspects of the said justification and, accordingly, logical contradictions, which are usually caused by the absolutisation of any of these aspects. The most constructive way in this direction is to build legitimate models based on «conceptual pictures» of legal reality, which include in their system context not only the form of «materialized» existence of law, but also the ways and processes of its comprehension and ideological and value representation.

Also, in analyzing the problems associated with the argument regarding the recognition of the legal nature of a particular norm or institution, it should be borne in mind that such an argument cannot be reduced to a reference to the normative acts of the current legislation, since in relation to any of its constituents a question may be asked regarding its own legitimacy. In the role of basic criteria measures in addressing such issues, it is appropriate to consider the degree of promotion of the legal law to achieve a general equilibrium, harmony and well-being in society, as well as the level of opportunities provided by this law for the socialization of the individual, his free self-determination and access to social values and goods. The article presents the author's view on the integrative approach to solving the methodological contradictions between ontological and deontological models of justification of law.

Keywords: philosophy of law, methodology of law, legal normativity, methods of justification of law.